

KS. EDWARD WALEWANDER* – LUBLIN

BISKUP STEFAN WYSZYŃSKI NA ZAMOJSZCZYŹNIE

[Recenzja]: Bp Mariusz Leszczyński, *Protokoły wizytacji kanonicznych przeprowadzonych przez biskupa Stefana Wyszyńskiego w parafiach na terenach obecnej diecezji zamojsko-lubaczowskiej 1946-1948*, Wydawnictwo Instytutu Pamięci Narodowej, Warszawa 2020, ss. 335, aneks, indeksy: geograficzny i osobowy, fotografie, ISBN: 978-8380-988-873

Stan naszej wiedzy na temat szeroko rozumianej misji pasterskiej kardynała Stefana Wyszyńskiego w ostatnich latach znacznie się poszerzył. Dotyczy to także jego działalności pasterskiej w diecezji lubelskiej. Na potwierdzenie tego faktu można wspomnieć książki abpa Bolesława Pylaka pt. *Biskup lubelski Stefan Wyszyński jako duszpasterz w świetle protokołów wizytacji parafialnych* (Lublin 1996) oraz ks. Piotra Niteckiego zatytułowaną „*Wiem jak godną stolicę obejmuję w dziedzictwie*”: *biskup Stefan Wyszyński pasterz Kościoła lubelskiego* (Lublin 2012). Dobrze, że do grona tych badaczy dołączył bp dr hab. Mariusz Leszczyński, który podjął wspomniany, jakże nadal aktualny temat. Warto też dodać, że autor już nawiązywał do niego w swoich licznych szczegółowych opracowaniach.

Biskup M. Leszczyński w recenzowanej pracy wykazał się gruntowną wiedzą, rzetelnością badawczą, a nade wszystko dużą dociekliwością. Podczas prowadzenia prac badawczych (kwerendy materiałów) bardzo dokładnie przeanalizował zasoby źródłowe przechowywane w różnych archiwach. W znacznym stopniu wykorzystał też obszerną literaturę przedmiotu.

Należy podkreślić, że autor omawianego opracowania jest specjalistą od historii badanego terenu, a także gruntownie zna jego współczesną problematykę. Nic dziwnego, że recenzowane studium posiada zarówno charakter historyczno-teoretyczny, jak też w pewnym sensie praktyczny – wyniesiony w dużej mierze

* Ks. Edward Walewander – prof. pedagogiki; emerytowany pracownik Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II
e-mail: ewale@kul.lublin.pl
<https://orcid.org/0000-0001-7826-2332>

z autopsji. Bez przesady można powiedzieć, że zaprezentowane opracowanie jest pełne pod tym względem.

Praca skonstruowana jest logicznie. Została przygotowana rzetelnie pod względem metodologicznym. Poszczególne jej części są dobrze osadzone w kontekście historycznym i zasługują na pozytywną ocenę. Dopełnieniem całości publikowanych w niej dokumentów są liczne, rozbudowane i wyczerpujące przypisy. Budzą one uznanie i szacunek dla ogromu poszukiwań autora. Przekonują autentyzmem w ukazywaniu trudnej powojennej rzeczywistości na Lubelszczyźnie po zakończeniu II wojny światowej.

Zaprezentowana rozprawa ma znacznie szerszy charakter niż się powszechnie ocenia. Otóż na przykładzie kilkudziesięciu parafii mamy możliwość poznania całego żmudnego okresu odbudowy struktur kościelnych i życia religijnego na badanym terenie, jego przebiegu i skutków. Tak więc dzieło bpa M. Leszczyńskiego spełnia również ważną rolę poznawczą, ponieważ przybliży i utrwala trudną, ale ciekawą historię niebywale skomplikowanego okresu powojennej polskiej rzeczywistości. To wszystko sprawia, że książkę czyta się z dużym zainteresowaniem. Zawiera bowiem trzy zasadnicze zalety, widoczne również w innych publikacjach bpa M. Leszczyńskiego: głęboką erudycję, jasność i atrakcyjność przekazu.

Nawet ta krótka charakterystyka pracy recenzowanego autora potwierdza jego duże kompetencje i dowodzi, że poszerzył on znacznie naszą wiedzę na temat działalności bpa S. Wyszyńskiego w okresie jego pasterzowania w diecezji lubelskiej. Godne podkreślenia jest także swobodne panowanie bpa M. Leszczyńskiego nad okazałym i wielowątkowym, a jednocześnie często bardzo schematycznym materiałem, jakim są protokoły wizytacji pasterskich.

Wizytacje kanoniczne bpa S. Wyszyńskiego w diecezji lubelskiej ukazują pasterza troskliwego i niezwykłego, godnego naśladowania, zwłaszcza obecnie. O biskupie S. Wyszyńskim można śmiało powiedzieć, powołując się na Pierwszy List św. Piotra Apostoła, że z oddaniem paś on stado Boże, które było mu powierzone i strzegł go „nie pod przymusem, ale z własnej woli, jak Bóg chce; nie ze względu na (...) zyski, ale z oddaniem; i nie jak ci, którzy ciemnią gminy, ale jako żywe przykłady dla stada” (1 P 5,2-4). Poszczególne protokoły wizytacyjne są tego wyraźnym potwierdzeniem.

Praca bpa M. Leszczyńskiego zasługuje na pełne uznanie ze względów wymienionych wcześniej, jednak szczególnie ważny wydaje się jeszcze jeden powód, który w zakończeniu należy mocno podkreślić. Otóż autor pisał na temat, wydawałoby się, już nieco wyeksploatowany. Okazało się jednak, że zdołał przekazać jeszcze wiele nowych i nieznanych dotychczas faktów. Jest to najlepszy z możliwych argumentów, by z przekonaniem rekomendować rozprawę czytelnikom.

Słowa kluczowe: Stefan Wyszyński; wizytacje kanoniczne; diecezja zamojsko-lubaczowska; Zamojszczyzna